
Rideg Gábor

BESZÉLGETÉS FÁBIÁN GYÖNGYVÉR MŰTERMÉBEN

Egy nemrég befejeződött kiállítás visszaérkezett képei között beszélgetünk Fábián Gyöngyvérrel, műtermében. Szerencsés a helyszín, és szerencsés a pillanat, hiszen ez a kiállítás retrospektív jellegű volt, így a bennünket körülvevő képek bepillantást engednek – ha még oly vázlatosak is – a művésznő eddigi munkásságába.

– Megpróbáltam összeszedni innen is, onnan is néhány régebbi képet: kölcsönkérve a magángyűjtőktől, múzeumoktól, hogy a szülővárosomban, Salgótarjánban rendezett gyűjteményes kiállításomon a lehető leggazdagabb képet nyújtsak magamról a látogatóknak.

– *Ha már a szülővárosát említette, kezdjük ez a beszélgetést is az indítással! Nagyon sok művész úgy nyilatkozik, hogy már kora gyermekésként tudatosan készült a művészpályára, mintha a „született poétaságnak” megkülönböztetett rangja lenne, szemben a „tanult poétasággal” – bár nem hiszem, hogy a tehetség e két megnyilvánulási formáját szembe lehetne egymással állítani. A művésznőnek azonban, látva egyik gyerekkori festményét, el is hinném mindezt.*

– Kétéves korom óta rajzolgattam, először másokat megkérve, hogy rajzoljanak valamit, de magam is állandóan firkáltam. Aztán ebből adódott, hogy a jól rajzoló gyerek járjon szakkörre, már iskolás koromtól.

Meg kell mondanom, hogy eleinte nem volt nagy sikerem a rajzolási tudományommal, mert az a bácsi, aki mellettünk lévő úttörőházban a szakkört vezette minduntalan le akart beszélni, hogy odajárjak, mert állandóan kimentem a vonalból.

– *Gondolom, hogy festés közben a kontúrokat nem tisztelte.*

– Igen. Aztán egyszer ez a bácsi megbetegedett, és akkor jött Iványi Ödön, aki már neves festő volt a városban. Úgy látszik valami tehetséget fedezett fel bennem, mert elkezdett biztatni. De el is kellett a biztatása, mert a szakkörbe járást, meg a rajzolást eléggé hanyagoltam. Én nem képzőművésznek, hanem orvosnak készültem.

– *Erre készült, vagy egy kis családi ráhatással erre a hivatásra készítették fel?*

– Nem, ez volt az érdeklődési területem. Négyéves koromban már békát boncoltam, és azért mentem a gimnáziumba is, hogy latint tanulhassak. Plasztikai sebész szerettem volna lenni, pedig ez akkoriban még nem is volt divat-szakma.

– *Nem akarom belemagyarázni, de az az érzésem, hogy ebbe a választásba tudat alatt már az esztétikum iránt érzett vonzalma is belejátszott.*

– Lehet. Egész kis korom óta mindig megfigyeltem az embereket, ki szép, ki nem szép, ki tetszik nekem. Végig, egész gyerekkoromban rajzoltam a család tagjait, az ismerősöket.

– *Az a gyerekkori képe, amelyet említettem, engem azzal lepett meg – tizenévesen az öccsét festette meg rajta – hogy azon nemcsak egy kisfiú arcvonásait sikerült rögzítenie, hanem a habitusát is. És ez egy felnőtt portréfestőnek is dicséretére válik. Mint, ahogy Fábián Gyöngyvért dicséri az is, hogy modelljei személyiségükkel, nemcsak karakteres vonásaikkal vannak jelen a vásznon.*

– Elég gyorsan készül egy-egy portré, a modellek nem nagyon unhatják el magukat, mégis, ahogy leülnek, kis idő múltán elkezdenek beszélni magukról – még a gyerekek is. Szerencsés esetben ez a kitárulkozás is rákerülhet a képre.

– *Visszatérve a kronológiához, a gyermek Fábián Gyöngyvér rajztudása az első mester, Iványi Ödön keze alatt lassan bontakozni kezdett, és megérték az első jelentősebb sikerek is.*

– Tizenhat éves koromban az akkori SZOT székházban volt egy amatőr országos kiállítás, amelyen egy portrémmal díjat nyertem.

– *Gyerekrajz kiállításokon nem vett részt?*

– Oh, dehogynem. Volt egy kosárra való érmem is.

– *Ezek után sem módosította a pályaválasztását?*

– Nem, a gimnáziumban is végig az orvosi pályára készültem, pedig akkor már ketten akartak „jobb belátásra” bírni. Iványi mellett *Czinke Ferenc* is, aki akkor középiskolai rajzfelügyelő volt. Emlékszem, az utolsó pillanatban, amikor már beadtam a jelentkezésemet az orvosira, eljöttek mindketten hozzánk, és ott verték az asztalt, hogy én nem odavaló vagyok. Végül, bevallom, dacból jelentkeztem a Képzőművészeti Főiskolára. Iványi Dönci bácsi, talán mert felfedezte a karakter ábrázoló készségemet, sokat rajzoltatott velem fejeket. Ez jól jött a felvételin is, de még sohasem rajzoltam addig aktot. Pánikszerűen elkezdtem rajzolni az egyik barátnőmet. A felvételi vizsgán emlékszem egy sorban így ültünk egymás mellett: *Ferdinánd Judit, Galántai, Fábián*. Elhúlve láttam, hogy amazok ketten mennyire tudnak rajzolni. Nekem sietnem is kellett, mert az orvosi egyetemen a felvételi két napig tartott így hát a főiskolai felvételi első napján gyorsan csináltam vagy nyolc akt kroit szénnel, és azt adtam be.

– *A gyorsaság azóta is jellemzi a művésznő alkotói metódusát. „A lá prima” festőként egyszerre, egy lendületből születik meg a keze alatt a kép.*

– Valóban, ha abbahagyok egy képet, legközelebb nem tudom folytatni, legfeljebb javítgatok rajta, de nem tudom továbbépíteni, inkább festek helyette egy másikat. Természetesen azért előtte a fejemben mindig megvan, hogy mit

akarak. A portré esetében azonban ez más dolog, mert ha ránézek a modellre, vagy rögtön tudom a jellemét, és ki is tudom fejezni a jellegét, vagy nem.

– *Gondolom portréfestéskor sem veszi túl sok ideig igénybe a modelljeit.*

– Nem. Azok a kollégák, vagy ismert kortársaim, akiket megfestettem, rendszerint különben is nagyon sietnek. Egyébként abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy elhatároztam, portrét nem festek pénzért. Ez az én hobbym, hogy megfestem a nekem valamilyen oknál fogva szimpatikus embereket, családtagjaimat, barátaimat, ismerőseimet. Festés közben nem szoktam megmutatni senkinek a képet, különben is mindegyik egy „ülésre” készült. Néha jót mulatok, hogy amikor bemegyek utána a fürdőszobába, hogy kezet mossak, egy tükörben látom az első reakálásukat. Gyurkovics Tibor például fel-alá szaladgált az állvány előtt, elég nehezen barátkozott meg a portréjával.

– *Közben talán ugyanaz a mimika jelent meg az arcán, amellyel a vászonról szembenézett önmagával.*

– Tulajdonképpen a kép első nyilvános szereplésén fogadta el, és azt hiszem kezdett büszke lenni rá.

– *Térjünk még vissza egy rövid időre a felvételi vizsgákra! Mind a két egyetemen sikerrel vette az akadályokat.*

– Felvettek az orvosira és a Főiskola előkészítőjére, ami azt jelentette, hogy egy éves előkészítés után kezdhettem meg a főiskolai tanulmányaimat. Az édesapám azt szerette volna, hogy addig végezzek el legalább egy évet az orvosin, de akkor már én véglegesen a festészet mellett döntöttem.

– *Az édesapja említésével jut eszembe, hogy gyermekkorra egyik meghatározó vizuális élménye az üveghuták világa lehetett, hiszen édesapja a salgótarjáni öblös-üveggyár főmérnöke volt abban az időben.*

– A mai napig itt van az emlékeimben ez az élmény. Festettem is néhány képet az üvegfúvókról, aztán ez a tematika kihűlt bennem, de az anyag szeretete megmaradt. Annak élménye, hogy formálódik a forró folyékony üveg, hogyan szilárdul formává. A másik jelentős gyerekkori vizuális élményem, hogy minden évben másfél hónapot Kiskunmajsán, keresztapáméknál, egy nagyszerű magángyűjtemény képei között tölthettem. Egy nagy könyvtárunk is volt, ott olvasgathattam.

A keresztapám néha rá-rákérdezett egy általam addig még ismeretlen képre, vagy művészre, egyszóval ezek voltak az én képzőművészeti szabadegyetemi éveim.

– *Ebben a gyűjteményben Rippl Rónai műveitől kezdve Vaszaryn keresztül Aba Novák képekig a huszadik századi magyar festészet remekei megtalálhatóak voltak. Gondolom, a közöttük eltöltött évek főiskolai tanulmányai szempontjából is hasznosak voltak.*

– Feltétlenül.

– *A Főiskolán Kádár György lett a mestere. Úgy tudom, hogy abban az időben a mesterek választottak növendékeket?*

– Mindjárt az első évben Kádár mester kiválasztott néhányunkat növendékének. Az első két év nagyon nehéz volt a számomra. Az előkészítő évfolyamon Fónyi Géza és Blaski János, akik foglalkoztak velünk annyira dicsérték a rajztudásomat, hogy kissé „elszálltam”. Kádár mester aztán visszarángatott a földre. Emlékszem, az összes nagy szénrajzomra azt mondta, hogy szénpor, majd összeestem rémületemben.

– *A Főiskola utáni legkorábbi munkái érdekes módon inkább Domanovszky Endre és nem Kádár György hatásáról tanúskodnak, holott Kádár mester hajlamos volt arra, hogy a saját stílusát plántálja a növendékeibe.*

– Kádár mester abban az időben, amikor mi első évesek lettünk, tett egy nagy fordulatot. Korábban én is úgy hallottam, hogy csak azt tűrte meg az osztályában, aki az ő szellemében dolgozott. Akkortájt volt egy kiállításuk a feleségével, Tury Máriával Olaszországban. Sokkal oldottabban, és főleg toleránsabban tért vissza onnan. Egyébként mindig nagyon sokat megtett a növendékeiért. Mi voltunk az elsők, akik a negyedik év után tanári diplomát kaptunk, és utána kellett egy külön bemutatón megpályáznunk a művészképzés további évfolyamait. Én az ötödik, hatodik évet jártam még ki, aztán pályakezdőként hároméves Derkovits ösztöndíjat kaptam. Ez az időszak, ez az öt év volt életem legboldogabb időszaka, amikor csak a festészetnek élhettem.

– *Hogy érzi, a Főiskola után mikor kezdett kialakulni az a formanyelv, az a stílus, amelyiket már teljesen a sajátjának mondhat?*

– 1978-ban következett be egy olyan fordulat, amely az önálló kifejezés kialakulásához vezetett. Párizsban láttam egy katalán festő, Clave kiállítását. Ennek hatására kezdtem többek között azokat a kollázs képeket, mint amilyenek az *Alvók*, vagy a *Párkák* címűek.

– *Ez a mostani, technikailag a pasztellre építő stílusa hogyan alakult, ki, amelyik ma jellemző a munkáira?*

– A nyolcvanas évek közepén úgy éreztem, hogy a kollázsban olyan ügyes lettem, hogy az már maníros. Az eredeti kifejező eszköz kiüresedett, rutinná vált. Akkor tértem vissza a rajzosabb kifejezéshez. Felfedeztem, hogy a pasztell, amelytől korábban idegenkedtem, kitűnő eszköz ahhoz az a lá prima festészeti módszerhez, amelyik úgy gondolom alkatilag a legközelebb áll hozzám.

– *Ezzel a festészeti technikával feltűnően sok bibliai témájú képet festett az utóbbi években. Van ennek valami különösebb oka?*

– Egy kiállítás apropójából festettem először bibliai témát, helyesebben egy kiállítás rendezőjének a felkérésére. Úgy gondolom, hogy például a

tékozló fiú történetének üzenete ma is ugyanaz, mint a biblikus időkben. Nagyon sok Piétát is rajzoltam-festettem. Izgat az anya-fiú kapcsolat. Nincs, nem lehet tragikusabb érzés, mint egy gyermek elvesztése.

– *Nem arról van-e szó, hogy a bibliát egyfajta gondolati kapaszkodónak is felhasználja, hiszen a szentírás a zsidó-keresztény európai kultúrkör olyan alapja, amelynek a történeteihöz közmegegyezéssel jelentés tapad, és ez mindenképpen alkalmas szimbolikus kifejezésre is?*

– De igen. Gyerekkoromban vallásos nevelésben részesültem, de most újraolvastatva a bibliát, felfedezem az egyes történetek, tanítások aktuális jelentését. Még egy meghatározó élményről nem beszéltünk, és ez az utazás élménye. Amikor utazom, közvetlenül nem csinállok vázlatokat, de magammal hozom minden meglátogatott vidék élményét, hangulatát. Különös hatással volt rám például Egyiptom. A biblikus témájú képeken, amelyek zöme vegyestechnikával készült, vissza-visszatér az egyiptomi táj, a sivatag élménye. Sajnos, az eredeti helyszínen, Izraelben még soha nem jártam. A vegyestechnikával készített képekkel párhuzamosan most is festek olajjal. Minden portréfestményem olajkép. Pasztellel például egyetlen egyet sem készítettem. Amikor beleunok a vegyestechnikába, illetve úgy érzem, hogy kezd fáradni bennem az, amit szeretnék kifejezni, felfrissülésképpen portrét festek. Ez az a terület, ahol igazán biztonságban érzem magamat. Nekem egyébként az alkotáshoz kell valami külső inspiráció is, például egy kiállításra való felkészülés, lehetőleg szorító határidőkkel. Másként dolgoztam, amikor zománcokat csináltam. Ott elengedhetetlen a szisztemematikus munka.

– *Valóban, nem lenne teljes ez a beszélgetés, ha nem ejtenénk szót a művésznő zománcairól. Talán abban, hogy zománcképeket készített, a gyerekkori üvegyári élményeknek is szerepe lehet, hiszen végső soron a zománc alapanyaga is szilikát.*

– A Főiskola után egy évig a Szilikátipari Kutató Intézetben is dolgoztam, de magán a Főiskolán is választani kellett egy murális műfajt. Én úgy gondoltam, hogy sem a pannó, sem a secco vagy a fresco nem nekem való, ezért választottam a zománcozott. Z. Gács mester, aki a zománcozottot tanította nekünk, maga is üveges volt.

– *Ez az időszak a modern magyar zománcművészet szempontjából nagyon fontos volt. Ekkor, 1969-ben Czinke Ferenc szervezett alkotótelepet, a Zománccipari Művek támogatásával, éppen Salgótarjában, amelyhez biennálé is kapcsolódott, 1970-ben pedig megkezdte a működését Kátay Mihály vezetésével a kecskeméti nemzetközi zománcművészeti alkotótelep. Kecskemét bizonyult versenyképesebbnek, nem utolsó sorban, mert itt – szemben Salgótarjával és a még nem említett bonyhádi próbálkozással, ahol főleg úgynevezett edény-zománccal dolgoztak a művészek – réz alapon a látványosabb, nemesebb transzparens zománcozottot használták.*

– Én is Kecskeméten ismerkedtem meg alaposabban a transzparens zománccal, 1975-ben, amikor részt vettem a telep munkájában, illetve már

előtte, 1969-ben, a Szilikátipari Kutató Intézetben kísérletezhettem ezzel az anyaggal. Emlékszem, az első salgótarjáni zománc biennáléra alig mertem beadni, aztán minden munkámat kiállították, és első díjat nyertem egy szárnyasoltárommal. Utána a következőn is nyertem valamilyen díjat, és akkor a bécsi Schauer-cégtől kaptam egy ösztöndíjat, Petrilla Istvánnal. Ott volt időm, hogy megtanulja a munkaigényes rekesz-zománc technikát is.

– *Tudom, hogy a transzparens zománc anyaga egészségkárosító, több művész abba is hagyta a zománcozást, ha jól hallottam, maga Kátay Mihály és Petrilla István is. Mégis, ha ilyen sikerei voltak ezzel a műfajjal, nem gondolt arra, hogy az itthoni kemencében újra készítsen zománc munkákat?*

– Magam is allergiát kaptam a zománc anyagától, de két évvel ezelőtt még égettem zománcot, sőt előzőleg, amikor a Debreceni Alkotó Műhely tagja voltam, nyertem egy murális pályázatot. Egy japán cég nádudvari székházába kellett készíteni négy nagyméretű zománcképet az évszakok témájára. Én egy kicsit „japános” megoldást választottam, egy faágot, a négy évszak változásai-val. A háttér transzparens zománc, ami nagyon sokat emelt a látványon. Tavalyelőtt pedig készítettem egy nagyobb kompozíciót, ez a TIGÁZ hajdúszoboszlói székházába került. A Főiskolán, amikor végeztünk, nem kellett diplomamunkát készíteni, de hatodév végén mindegyikünket felkérték egy-egy murális munkára. Szokk Iván, emlékszem, szőnyeget készített, Szentgyörgy József (József) üvegablakot, én pedig maradtam a zománccal, mert úgy gondoltam, hogy ez nekem testre szabott műfaj. Sok kicsit össze lehet hozni egy nagyobb kompozícióba. Ez a munkám a Tűzoltó utcai gyerekklinikába került. Nem tudom miért, de a témája ennek is a négy évszak.

– *Végezetül beszéljünk még arról a műfajról, amelyről ugyan érintőlegesen már szó esett, de úgy érzem, annyira kitiintetett helyet foglal el a munkásságában, hogy feltétlenül vissza kell térnünk rá! Ez a műfaj a portréfestészet. Két évvel ezelőtt volt egy kiállítás, és ezen egy bővebb válogatást mutatott be neves kortársainak portréiból.*

– Előtte való évben, 1993-ban egy sokkal nagyobb anyag szerepelt a Duna Galériában, azt hiszem 32 vagy 33 portré. Nemcsak neves kortársaim arcképét testem meg, hanem az ismerőseimét, barátaimét is, felnőttet-gyereket egyaránt.

– *Végtére is nemcsak a neves emberek a kortársak.*

– Pontosan. A kiállításra készülve – elég nagy hajtás volt, mert kevés idő volt a felkészülésre – végül mégis úgy gondoltam, hogy talán a szakmának és a közönségnek egyaránt érdekesebb, ha ismert embereket festek, akiknek a karakterességét jobban le tudják mérni a képen. Akkor minden nap festettem egy portrét, úgy látszik, jó passzban voltam, de utána mindig nagyon kimerültem.

– *Egy-két órába, néha még rövidebb időbe összesűrítve a koncentrált figyelmet, hallatlanul sok energiába kerülhet.*

– Pedig közben beszélgetni szoktunk a modellel. Érdekes, aki leül ide, ebbe a székbe, egy idő után beszédes lesz, vallani kezd magáról.

– *Molnár Zsolt, kritikus kollégám írta le a szécsényi kastélygalériában rendezett kiállítása kapcsán a portréiról, hogy azokban „infravörös tekintettel” vizsgálódik. Folytatja-e ennek a magán arcképgalériának a gyarapítását?*

– Igen, most is van három-négy ígéretem, hogy modellt ülnek. Ismert és kevésbé ismert emberektől.

– *Ez az a szék, vagy ehhez hasonló, amelyben most a művésznő ül, ahol a modellek vallani szoktak?*

– Igen, egy ehhez hasonló székbe szoktam a modelljeimet leültetni. De miért kérdezi?

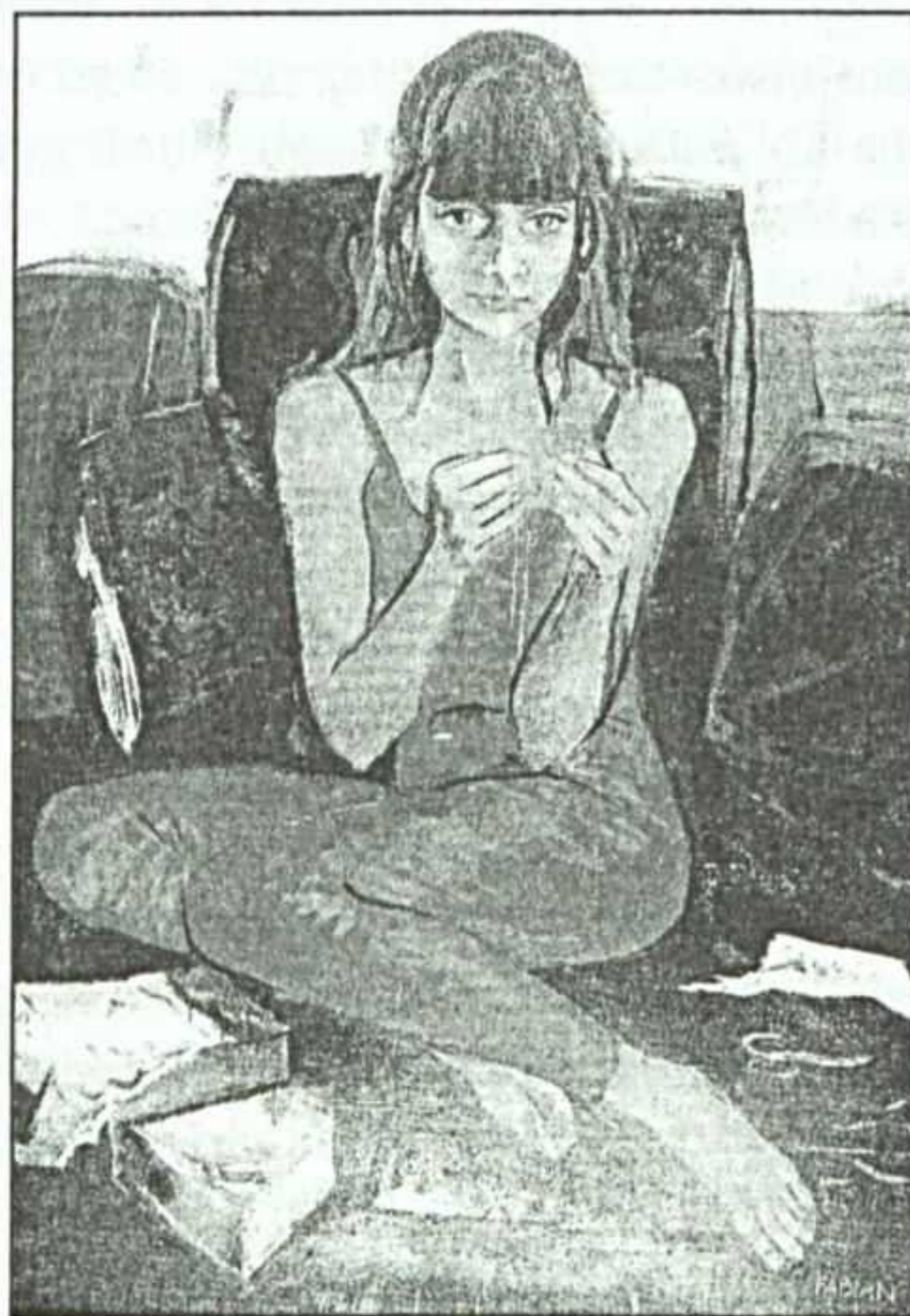
– *Mert a beszélgetésünk során úgy gondolom, hogy Ön is többet mondott el magáról...*

– ...mint amennyit általában szoktam?

– *Igen. Köszönöm a válaszait.*

(1998)

Fábián Gyöngyvér születésnap kiállítását ebben az évben rendezték meg Salgótarjánban a József Attila Művelődési Központban.

Fábián Gyöngyvér: Portré